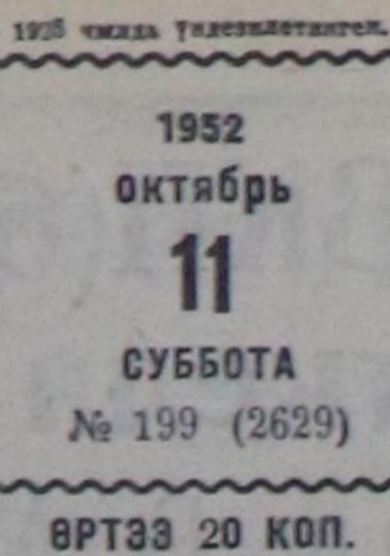

ШЫН

ВКП(б) ТҮВА ОБКОМУНУҢ КЫЗЫЛ ХОБОРАЯ КОМИТЕДИНИҢ
БОЛГАШ АЖЫЛЧЫ ЧОННАРНЫҢ ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ
ОБЛАСТЬ СОВЕДИНИҢ ОРГАНЫ

ТЕЛЕГРАММА

Герман Демократтыг Республиканың Премьер-министри эш Отто Гротевольге

Герман Демократтыг Республиканың тургустунганының үш чыл ою—национал байырдалды таварыштыр герман улуска, чазакка болгаш Силерниң бодунарга бодумунуң байырымны чедирдим, эш Премьер-Министр.

Чангыс-аай, хамаарышпас, демократтыг, тайбыңга ынакшылдыг Германияны тургузарының улуг херээнге моон сонгааргы чедишкннерлиг болурун мээң күзөөнимни хүлээп алырыңарны Силерден биледим.

БЕРЛИН.

И. СТАЛИН.

ТЕЛЕГРАММА

Герман Демократтыг Республиканың Президентизи эш Вильгельм Пикке

БЕРЛИН.

Герман улустун национал байырдалының хүнүнде, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң болгаш мээң бодумунуң найырдалды байырымны, а ол ышкаш чурттуң чангыс-аай, национал хамаарышпас чоруу дээш демиселге, демократтыг, тайбыңга

ынакшылдыг герман күрүени тургузарыңа герман улус моон сонгаар чедишкннерлиг болурун аксеткилдиң күзөөнимни хүлээп ап көрүңер, эш Президент.

Н. ШВЕРНИК.

ТЕЛЕГРАММА

Герман Демократтыг Республиканың Даштыкы Херектер Министри эш Георг Дертингерге

БЕРЛИН.

Герман Демократтыг Республиканың тургустунганының үш чыл ою—национал байырдалды хобаштыр мээң ак сеткилдиң байырымны болгаш чангыс-аай, хамаарышпас, демократтыг, тайбыңга ынакшылдыг герман күрүени тургузарыңа болгаш Ев-

ропага быгы тайбыңны сууру—Совет Эвилели болгаш Германияның улустарының найыралык быжыгылаарыңа чазакка чедишкннерлиг болурун герман улуска күзөөнимни хүлээп алырың Силерден биледим, эш Министр.

А. ВЫШНСКИЙ.

Партияның XIX съездизинге ВКП(б) Төп Комитединиң отчёт илеткели

ВКП(б) Төп Комитединиң Секретары эш Г. М. Маленковтун илеткели

(Уланчызы. Эгези № 198 солунда)

Капиталистиң чурттарның үлөтүрүн эндере чөпсөгүлөшкн чүдүрүп болур дээр дугайын дайынзырак америк, англи бөлүктөр бадыткап турар үедө шынап-ла өскө перспектива туруп турар—бүгү чурттарның аразынга, оларның социал системаларының ылгалы турза-даа садык-харылзаалары хөгжүдөрүндө болгаш калбартырының перспективасы туруп турар, ол болза, индустриал-сайыраңгай чурттарның үлөтүрүн хей чылдарда чүдүрер арганы бээр, байлактыг бир күрүнелерниң продукциязын өскө күрүнелерге саарарын хандыраар, кошкак сайыраан чурттарның экономиказын көдөрүринге дузалаар болгаш экономикалык үр үедө кады ажылдажылганы оон-биле таарыштыр тургузар.

Совет Эвилели бодунун тайбың политиказын чорудуп тургаш Кыдат Улус Республиканы, Польшаны, Румынаны, Чехословакияны, Венгрияны, Болгарияны, Албанияны, Герман Демократтыг Республиканы, Корея Улус-Демократтыг Республиканы, Моол Арат Республиканын үчүрү-биле демократтыг, тайбыңга ынакшылдыг өскө күрүнелер-биле чангыс аай долу эп-сеткилди туруп турар. Ол чурттар-биле ССРЭ-ниң харылзаалары болза, күрүнелер аразынга шаанда төөгүгө таварышпаан мырыңай чаа харылзааларыңа чижээ болур. Ол харылзаалар дең эргелерин, экономнуг кады ажылдажылганын болгаш национал хамаарышпас чорукту хүндүлээриниң эгелеринге тургустунган. Бот-боттарыңа дузалажыр дугайында керээлерге шыңчы ССРЭ болза, ол чурттары моон сонгаар быжыкларынга болгаш үгөждүрүңге дузаламчыны болгаш деткимчени көргүзүп турар болгаш көргүзөр-даа. (Димиттиг адыш часкаашкыны).

Капитализм-биле тайбың чарышканы ажил-агыйның социалистиң системазы ажил-агыйның капиталистиң системазының мурунга бодунун артык күштүн чыл тудум-ла улам көсүкү көргүзүп дээринге бузуреп турар. Ыңчалза-даа кым бир кижиге бистер бодувустун идеологияны азы экономнуг тургузувусту күш-биле албадар деп черле болаайын турар бис. «Революцияны экспорттаары дээр, хей чуведир. Чурт бүрүз бир эвес оңу күзээр болза, бодунун революциязын кылар, а бир эвес күзевес болза, революция болбас»—деп эш Сталин чугаалаан.

Совет Эвилели бүгү чурттар-биле кады тайбың ажилдажылганың бодунун тайбың политиказын чайгылыш чок чорутушаан, калчаарая дайын кыпсыкчаларының талазында чаа агрессияны айыл барын ол-ла үедө барымдалап турар. Ындыг төлөөдө ол бодунун камгаланыр аргазын быжыклап турар болгаш быжыклар-даа. (Адыш часкаашкыны).

Совет Эвилели дайын кыпсыкчаларының кыжанышкынындан кортпас. Бистиң улус аггессорлар-биле демисежир дуржулгалык болгаш оларны согарыңа чаңчыгары анаа хергелетимес. Совет улус, кажан совет күрүнө анык болгаш элээн кошкак турда, хамааты дайыңга да аггессорларың соп турган, делегейин ийи дугаар дайыңыга оларны соккан, олар ам бистиң Төрөөн

чуртувусче диттип халдаар болза, моон сонгаар-даа согар. (Димиттиг үр адыш часкаашкыны).
Эрткен үениң фактыларын барымдалавайн барып хоржок. А делегейин бир дугаар дайының түңнелинде капитализмниң системазындан Россия уштунуп дүшкен, а делегейин ийи дугаар дайының түңнелинде капитализмниң системазындан Европаның болгаш Азияны элээн хей чурттары уштунуп дүшкен дээр дугайын ол фактылар чугаалап турар. Делегейин үш дугаар дайыны капиталистиң делегей системаның буураашканын бодулар деп бодаарың бүгү барымдалары бар. (Үр адыш часкаашкыны).

Ол дээр, бир эвес дайын кыпсыкчалары аггессорлар, улуска дайыны дөгөй бээр болза, дайының болгаш оон уржуктарының перспективасы ындыг болур-дур. Ыңчалза-даа өскө перспективасын, тайбыны камгалаарың перспективасын, улустар аразында тайбының перспективасы туруп турар. КНО-нун доктаалын өзүгаар дайының пропагандазын хоругдар, атомнуг болгаш бактериолоттук чөпсекти хоругдарының, улуг күрүнелерниң чөпскити күштерин дездараалап кызырырын, тайбының практиказын чарарынын, чурттар аразын садык калбартырының бүгү делегейин чангыс аай рыногун катап тургузарының болгаш тайбынчыны быжыкларын өзүзүңа өскө-даа ол ышкаш хемчеглерин негеп турар перспектива болур.

Ол хемчеглерин боттаңдыраар болза, тайбыны быжыклар дайын айыулының мурунга коргуушкундан улусту чайдалар, чөпсөгүлөшкн болгаш кыдыкы дайын белеткелинге материалдыг ресурс-

ларны дыннап көрбөөн чарыдал кылдыр хуулдуарын соксадыр болгаш оларны улустуң ажылгалыңа хуулдуар арганы бээр.
Совет Эвилели ол хемчеглерин боттаңдыраары дээш, улустар аразынга тайбының перспективасы дээш туруп турар. (Димиттиг, үр адыш часкаашкыны).

Даштыкы политика талазы-биле партияның сорулгалары:

- 1). Чаа дайын белеткелинге болгаш неперээшкнниге удур демиселди үргүчүлээр, тайбыны быжыкларын дайынга удур демократтыг күчүлүг фронтуну сырый катыштырар, бүгү делегейде тайбын, талаакчыларын найыралыны болгаш чангыс эп-сеткилин харылзаазын быжыдар, дайыңа бүгү белеткелерин, дайын кыпсыкчаларының бүгү димзенишкннерин болгаш чөгээлерин шудургу чаа шаап илердир;
2). Улустар аразының кады ажилдажылганын болгаш бүгү чурттар-биле боттуг харылзааларын хөгжүдөрүңгө политиказын моон сонгаар-даа чорудар;
3). Кыдат Улус Республика-биле европ улус-демократтыг күрүнелер—Польша, Чехословакия, Румыния, Венгрия, Болгария, Албания-биле, Герман Демократтыг Республика-биле, Корея Улус Демократтыг Республика-биле, Моол Арат Республика-биле буузалбас эл-найралдыг харылзааларын быжыдар болгаш хөгжүдөр;
4). Совет күрүнениң камгаланыр күчүнү могап шылаг чокка быжыдар болгаш кыдыкы даа аггессорларга чылча шавышкыны согушкуну бээринге бистиң белевини бидер. (Димиттиг, үр адыш часкаашкыны).

II.

Совет Эвилелиниң иштики байдалы

Отчёттук үе Совет Эвилелиниң иштики байдалының улам быжыкканын биле, бүгү улус ажил-агыйның болгаш социалистиң культураның өзүлдези-биле характерлетинип турар.

Партияның XVIII съездизиниң соонда эрткен баштайгы ийи чылдарда бистиң чурттуң ажилчы чоннары үшкү беш чылды чедишкнниң күзүлдезин үргүчүлөп турганнар болгаш Совет Эвилелин улам быжыдарың чедиң алганнар. Ол чылдарың дургузунда улус ажил-агыйның хөгжүлдезинге чаа-чаа чедишкннер чедиң алдынган.

Совет кижилерниң тайбын күш-ажылы фашистиң Германияны ССРЭ-же оор өзү-биле халдааны-биле үзүлгөн. Совет күрүнениң төөгүзүңге берге үе—Ада-чурттуң Улуг дайынының үези эгелээ. Ол дайын чоруп турда ажилчын аңгы, колхозчу тараачынар, совет интеллигенция фронтуга-даа, тылга-даа бедик медресиди чоруун болгаш бодунун Төрөөн чуртунга бердингенин көргүскөннер.

Дайыны төөгүлүг тийлелге-биле дооскаш, Совет Эвилели бодунун ажил-агый хөгжүлдезиниң чаа, тайбын үезинче кирген. Совет күрүнө дайыңга үргөдөттирген ажил-агыйны кыска хуусааның иштинде бодунун хуу күрү-биле бедик хөрөңгизи-биле, даштыкыдан дузаламчы чокка катап тургус-

кннер арганы совет күрүңге берген. Отчёттук үениң дургузунда болган төөгүлүг болушкуннар болза, совет нитилел болгаш күрүнө тургузуу чүглө тайбың тургузуушкунуң чылдарының иштинде чурттуң экономика болгаш культура көдүрүлүшкү-нүн организаастарының дээр формазы эвес, харын-даа дайын үезинде дайыңга согушкун бээринче улустун бүгү күштерин мобилизаастарының дээр формазы болур деп чүвени көргүскөн. Ажилчы чонун политиктиг идеяниң канчаар-даа аажок өзүшкүну, совет улустун мораль-политиктиг чангыс эвиниң

улам быжыкканын, коммунистиң партияны долгандыр улам сырый катышканын, ССРЭ-ниң улустарының акы-думма кады ажилдажылгазы-ның улам быжыкканын болгаш совет патриотизмниң хөгжүлдезин ол болушкуннар база-ла көргүскөн.

Бистиң улус социалистиң ада-чурттуң чаагай чоруу дээш моон сонгаар-даа чүткүлдүг ажилдаар, коммунистиң нитилелдин тургузуушкунуң төөгүлүг сорулгалын алдарык күзүлде дээш шиптирлиг чорук-биле долган. (Димиттиг, үр адыш часкаашкыны).

Бистиң улус социалистиң ада-чурттуң чаагай чоруу дээш моон сонгаар-даа чүткүлдүг ажилдаар, коммунистиң нитилелдин тургузуушкунуң төөгүлүг сорулгалын алдарык күзүлде дээш шиптирлиг чорук-биле долган. (Димиттиг, үр адыш часкаашкыны).

1. ССРЭ-ниң Улус ажил-агыйның оон ыңайгы көдүрүлүшкүңү

а) Улетпур.

Дайын мурундагы беш чыл планнарының дургузунда социалистиң индустриализация ССРЭ-ге боттанган турган. Күчүлүг улетпур бүгү улус ажил-агыйның өзүлдезин болгаш чурттуң идеяниң камгалаалга белеткеленин үнденип болган. Чуртту индустриализаастарыңа бистиң партияның кол шугумунун шымынын дайының чылдары ооңа күш-биле бадыткаан. ССРЭ-ниң индустриализацияны политиканы боттаңдырганы совет улустун салым-чаяанына шиптирлиг ур-дузалык болган болгаш кулданышкындан бистиң Төрөөн чуртту камгалап алган.

Дайының аар-берге үезинде партия улетпур дайын байдалыңа дүргөн эде тургузуп шыдаан. Дайын чоругаларының шугумнарында чөөн районнары бүгү чугула улетпур бүдүрүлгелери көжүртүңер турган. Совет күрүнө дайының чылдарында чүглө көжүртүңер бүдүрүлгелери дүргөн көлдөрдөр күштерин болгаш хөрөңгени эвес, харын чаа бүдүрүлгелери, колдууда аар индустрияны заводтарың дүргөн тударыңа күштерин болгаш хөрөңгени бодунга тыпкан. Чурттуң экономика талазы-биле чугула районнары фашистиң эжелекчилерин түр эжелениң кирген болза-даа, дайын чоруп турда фронтуга боочөпскити болгаш чөпскитин бүгү хевирлерин улам өзүп турар саныг кылдыр бүдүрүп турган. Дайын доостур билек улетпур дайын бүдүрүлдезиниң хамааты бүдүрүлдеже эде тургустунган. Партия болза, хамаатын мурунда аар улетпурну, эң ылаңгыяда металлургияны, отту-

лар чүүл улетпур болгаш электри энергетиказын улуг хемчээлдиг калбартыр сорулганы бодунга салган, чүге дээр, аар улетпур чокка ажил-агыйны катап тургузарының болгаш улам хөгжүдөрүңгө сорулгалын шиптирлел болбас турган. Оон-биле кады партия болза, улустун амыдырал деннелин көдүрер сорулга-биле калбак хергелелди барааннарын бүдүрерин калбартырыңче онза кичээни салып турган.

Улус ажил-агыйның дайын мурундагы деннелин катап тургузарыңа элээн үе негетинип турган. Дайын мурундагы 1940 чылдың деннели улетпур продукциязын чылда нити хемчээлинги талазы-биле 1948 чылда-ла чедиң алдынган болгаш аштынган турган, хөмүр даш казып алышкыны хемчээлинги талазы-биле—1947 чылда, кан болгаш цемент бүдүрүлдезиниң талазы-биле 1948 чылда, шой бүдүрүлдезини болгаш нефть тывы-жының талазы-биле—1949 чылда, иди бүдүрүлдезиниң талазы-биле—1950 чылда, хөвө саазын пестериниң бүдүрүлдезиниң талазы-биле—1951 чылда чедиң алдынган болгаш аштынган. Бо болза, бистиң улетпур үстүңө хөгжүлдезин дайын 8—9 чылдарда, тодаргайлаарга барык-ла ийи 5 чылда саадатканы болур.

Дайын сөөлүндеги чылдарда улетпур дүргөн катап тургузуушкунунун болгаш хөгжүлдезиниң түңнели бо үедө бистер дайын мурунунун үези-биле деннээрге улетпур бүдүрүлдезиниң элээн бедик деннелин чедиң алган бис. Бо талазы-биле саннар мындыг:

ССРЭ-ниң улетпур продукциязының өзүлдези (1940 чылга дөмөйлөөргө хуу-биле)

	1940 ч.	1941 ч.	1942 ч.	1943 ч.	1944 ч.	1945 ч.	1946 ч.	1947 ч.	1948 ч.	1949 ч.	1950 ч.	1951 ч.	1952 ч.
Бүгү улетпур	100	104	92	77	93	118	141	173	202	223			
Ооң иштинде:													
«А» бөлүк													
Бүдүрүлдезиниң чөпсөөн бүдүрери	100	136	112	82	101	130	163	205	239	267			
«Б» бөлүк													
Хергелеттин чүдүлгелерин бүдүрери	100	54	59	67	82	99	107	123	143	156			

1945 болгаш 1946 чылдарда улетпур бүдүрүлдезиниң деннели кудулап турган деп чүве бо саннардан көстүр-дур. Ол болза, дайын төнгө-нүнчү соода шериг техниказын бүдүрерни келерге кызырдыган, а улетпурну тайбың байдалга эде тургузары элээн үени негеп турганы-биле

холбашкан. Улетпур бүдүрүлдезиниң дайын сөөлүндеги эде тургузуушкуну колдуунда 1946 чылда-ла доозулган турган, оон соонда бистиң улетпур үстүңө продукциязы дүргөн темпилер-биле өзүп турар апарган болгаш 1951 чылда оон нити хемчээ 1940 чылдың деннелин

ийи ажыг катап ашкан. 1952 чылда бистиң улетпур үстүңө хөгжүлдезинде чаа-чаа чедишкннер чедиң алдынган. Улетпур талазы-биле бо чылдың планы нитизи-биле чүглө чедишкннер күзүлдезиниң турар эвес, харын ажыр күзүлдезиниң турар деп чүве тодаргай, ындыг төлөөдө 1940 чыл-биле деннээрге 1952 чылда улетпур продукциязының бүдүрүлдези 2,3 катап хире хей болур деп санаарың бүгү барымдалары бар.

Бүдүрүлдезиниң чөпсөк херекселдерин бүдүрер улетпур онза дүргөн өзүп турар, ол улетпур 1951 чылда нити хемчээл талазы-биле дайын мурунун деннелин 2,4 катап ашкан, а 1952 чылда ол деннел 2,7 катап хире ажар. 1952 чылда 25 миллион тонна шой азы 1940 чылга бодаарга 70 хуу хире хей бүдүрүңер; 35 миллион тонна кан азы 1940 чылга бодаарга 90 хуу хире хей; 27 миллион тонна прокат азы 1940 чылга бодаарга 2 ажыг катап хей; 300 миллион тонна хөмүр даш азы 1940 чылга бодаарга 80 ажыг хуу хей; 47 миллион тонна нефть азы 1940 чылга бодаарга 50 ажыг хуу хей; 117 миллион киловатт-шак электри энергиязы, тодаргайлаарга 1940 чылга бодаарга 2,4 катап хей; машина болгаш дериг херекселдер 1940 чылга бодаарга 3 ажыг катап хей бүдүрүңер турар.

Улетпурнун эң чугула адырларының продукциязын чыл бүрү неже ил өөри кандыгы дээр болза, сөөлү чылдарың дургузунда бистер дайын мурундагы үе-биле деннээрге ол өзүлде бисте элээн улуг хемчээлдиң. Чижээ, сөөлү үш чылдарда 1949—1951 чылдар дургузунда, тодаргайлаарга улетпур бүдүрүлдезиниң дайын мурундагы деннели чүглө катап тургустунган эвес, харын аштынган, шой эзилдирилген элээн өзүлдези 8 миллион тонна, кан эзилдирилдезиниң өзүлдези — 13 миллион тонна болгаш прокат бүдүрүлдезиниң өзүлдези—10 миллион тонна болган, дайын мурунун чылдарында ол хемчээлдерге өзүлде шой эзилдирер талазы-биле 8 чыл дургузунда, кан эзилдирер талазы-биле 9 чыл дургузунда болгаш прокат бүдүрер талазы-биле 12 чыл дургузунда чедиң алдынып турган. Хөмүр даш казып алышкыны өзүлдези айткан үш чылдарың дургузунда 74 миллион тонна болган болгаш нефть тывыжының өзүлдези 13 миллион тонна; дайын мурунда чылдарда ол хемчеглерге өзүлде хөмүр даш казып алыр талазы-биле 6 чылды дургузунда болгаш нефть тывыжының талазы-биле 10 чылды дургузунда чедиң алдынып турган. Электри энергиязы ажилдап алырының өзүлдези ол-ла үш чылдарың дургузунда 37 миллиард киловатт-шак болган; дайын мурунда чылдарда ол-ла хемчеглерге электри энергиязы ажилдап алыр талазы-биле өзүлдези 9 чылдарың дургузунда чедиң алдынган турган.

Бүдүрүлдезиниң чөпсөөн бүдүрериниң өзүлдези болгаш көдөө ажил-агый продукциязының өзүлдези болза, хергелеттин чүдүлгелерин бүдүрер улетпурнун хөгжүлдезинге идея-диг суурну тургускан. Ол улетпур-

(Уланчымы 2 дугаар оринда).

Партияның XIX съездинде ВКП(б) Төп Комитетинин өтчөт илеткели

ВКП(б) Төп Комитетинин Секретары эш Г. М. Маленковтун илеткели

ыяш тарылганын тургузар талазы-биле ажилдары механизастаарында—дыка хөй саныг мьш камгалалынын станцияларын, чер кургадыр болгаш снген кезер шынааларын, одарларын экижидер талазы-биле ажилдары механизастаарында—снген кезер шынааларын сайзырадыр станцияларын, мал ажылында улуг күш үнер ажилдары механизастаарында—мал ажылынын машина станцияларын чаа организастаан. Ол үениң дургузунда шупту 1546 чаа машина-трактор, мьш камгалалынын, шынаалар сайзырадыр болгаш мал ажылынын машина станцияларын тургускан, ындачаа ол бүгү машиналарнын нийти саны ам үеде 8,939 болуп турар.

Дайын сөөлүндеги чылдарда чедип алдынган көдээ ажил-агыйнын хөгжүлдезинде чедишкннер болза, чер ажылында улум улуг сорулгаларын шийтирилээрине чогуур байдалдарын тургускан. Улам ажил-агыйнын эрге-ажыктары болгаш совет улустун чаагай байдалын улам ыйнай бедидеринин сорулгалары болза, көдээ ажил-агый продукциязын бүдүрүлдезин оон-даа улум көвүдери керип турар. Беш чылдын дургузуна тараанын нийти дүжүдүн 40—50 хуу, оон нийтинде кызыл-тастың 55—65 хуу; чиг-хөвөнни—55—65 хуу; лён-волокнону—40—50 хуу; чигир сөккүлүн 65—70 хуу; тарымал тоорукту 50—60 хуу; картофельди 40—45 хуу болгаш мал чедирер култураларнын бүдүрүлдезин өзүлдезин 2—3 катап хире көвүдери деп беш дугаар беш чыл планынын директиваларынын төлөөлигинде айтып турар.

Ам, тарылга шөлдеринын дайын мурунундагы денсели катап тургустунган болгаш аштынганда, чер ажылынын продукциязын көвүдеринын херээнде карачангыс шын шугум болза, дүжүттү моон сонгаар бүгү хемчег-биле бедидер болур. Дүжүттү бедидери—чер ажылында кол сорулга. Ол сорулганы чедишкннин шийтирилээр төлөөде, хову ажилдарынын шынарын бедидери болгаш оларны чорударынын хуу-сааларын жыйыры, тракторларнын болгаш көдээ ажил-агый машиналарын ажилгалын экижидери, чер ажылында кол-кол ажилдарын механизастаары доозары, колхозтарга болгаш совхозтарга хөй чылда үнер снгенер тарылгалыг тарылга ээлчештирилгелерин эн дүрген шийтээдирин хандылары, үрезин херзэн экижидери хөвүн сайзырадырынын шын системазын бүгү-ле черлерге непередирин, удобрениелерин болгаш сугаттыг черлерин санын көвүдери эргежок чугула. Машина-трактор станцияларынын колхозтарга организакчы ролон күштелдирер, дүжүттү болгаш көдээ ажил-агый култураларынын нийти чымдаларынын планарын хүүсүдир дээш МТС-терин харым-салгазын бедидер черек.

Бистин чер ажылывыс болза, улум-на продуктулуг болгаш квалификастынган, сайзырангай снген тарылгалыг болгаш шын тарылга ээлчештирилгелиг, техниктиг, мал чедирер, ногаа култураларынын болгаш картофельдин тарылга шөлдеринын эжелеп турар хуузу артык бедик болур ужурулуг.

Дайын сөөлүндеги чылдарда чер ажылынын көдүрүлүшүнүнде чедип алдынган шынгыс чедишкннербиле холбаштыр мал ажылын бүгү хемчег-биле хөгжүдерииниң сорулгаларын чаа күрүнениң көдээ ажил-агыйнын хөгжүлдезинде төп сорулгалыг болу берген. 1945 чылдын июльден 1952 чылдын июльга чедир үениң дургузуна СССР-де мыйыстыг бола малдын баш саны 13,4 миллион, хойнун—41,8 миллион, хаванын—21,2 миллион болгаш чылгы малдын—5,6 миллион баш немениң өскөн. Ажил-агыйларнын бүгү категорияларында мыйыстыг бола малдын баш санынын талазы-биле дайын мурунундагы 1940 чылдын денсели 1948 чылда, хойнун баш санынын талазы-биле—1950 чылда, а хаванын баш санынын талазы-биле—60 чылын чедип алдыган. Мал ажылынын продуктуларынын бүдүрүлдезин быжыг үндезинге тургузар төлөөде, партия болза, колхоз болгаш совхозтун нийтинин продуктулуг мал ажылынын хөгжүлдезинче онза кичээнгей салган. Ам совхозта мал ажылы колхозчу мал ажылы-биле кады малдын нийти баш санында бот-дезинизинин-даа талазы-биле, мал ажылынын продукциязынын бүдүрүлдезинин-даа талазы-биле чуртта кол ну-

руу апарган. Эыттин, сүтүн, саржагы, куш чуургазынын, дүктүн, алгы-кештин нийти болгаш бараанын продукциязы СССР-де нийтизи-биле дайын мурунун денселин ашкан. (Алыш часкаашкынны).

Мал ажылынын продуктуларынын талазы-биле хойнун, чиг-эт талазы-биле чик үлетпүрүнүн өзүп турар негелдезин хандырынга мал ажылынын моон сонгаары элзэн улуг көдүрүлүшүнүн боттандылары эргежок чугула. Беш чылдын дургузуна мыйыстыг бола малды бүгү көдээ ажил-агыйга 18—20 хуу, а колхозтарга нийтинин мыйыстыг бола малын 36—38 хуу; хойнун—нийти-биле 60—62 хуу, а колхозтарга 75—89 хуу; хаванын—нийтизи-биле 45—50 хуу, а колхозтарга 85—90 хуу; чылгы малды—нийтизи-биле 10—12 хуу, а колхозтарга 14—16 хуу; а колхозтарга азырал куштун баш санын 3—3,5 катап көвүдери деп беш дугаар беш чыл планынын талазы-биле директиваларынын төлөөлинде айтып турар. Эыттин болгаш чаггыс бүдүрүлдезин 80—90 хуу; сүтүн 45—50 хуу, дүктүн 2—2,5 катап, куш чуургазынын (колхозтарга болгаш совхозтарга) 6—7 катап өстүрер деп директиваларынын төлөөлинде көрдүнүп турар.

Мал ажылынын хөгжүлдезинде кол сорулга колхоз болгаш совхозтун нийти малынын продуктулуун дыка бедидери-биле кады оон баш санын көвүдери болуп моон сонгаар-даа хөвээр арттар. Бо сорулга чедишкннин шийтирилээрине хамыктың мурунда бүгү колхозтарга болгаш совхозтарга быжыг чөм суурун тургузары, малдын баш санын эки мал кайраалары-биле хандыры, база ол ышка мал ажылында ажилдарын калбаа-биле механизастаары эргежок чугула. Мал ажылы бедик продуктулуг, бедик баранын болгаш орулгалыг кылдыр хөгжүдери эргежок чугула. Колхозтарда болгаш совхозтарда малдын шынарын экижидер талазы-биле ажилдар күштелдирер, бар малды дүрген өстүрерин болгаш көдээ ажил-агый малдарынын бедик продуктулуг чаа уксааларын тургузар хандыры херек. Мал ажылынын эки көдүрүлүшүнүн чүгле малдын баш санынын өзүлдезин, оон шынарын массалык-биле экижидери болгаш продуктулуун бедидери-биле шын холбаштырганда ам болдунар.

Дайын сөөлүндеги чылдарда совхозтар дыка өскөн болгаш быжыккан, олар дайын мурунун денселинге удур тарылга шөлдери дыка калбарткынар, продуктулуг малдын баш санын болгаш көдээ ажил-агый продукциязынын бүдүрүлдезин көвүдөткөннөр. Оң-биле кады, совхозтарнын ажилында шынгыс четпестер бар болуп турар. Совхозтарнын элзэн хөй кезинин ажылында улуг четпестерин бирээзи болза, тараа, эът, сүт болгаш өске-даа продукция бүдүрүлдезин бот-эртээн чиди болур. Хөй адырлыг ажил-агый хөгжүдериинге, бүдүрүлгенин организастаары экижидериинге, эн-не улуг күш үнер бүгү ажилдарын комплексинг механизастаары непередиринге, көдээ ажил-агый култураларынын дүжүттүн болгаш мал ажылынын продуктулуун бедидеринге үндезилээш, совхозтарга продукциянын бараанын чоруну моон сонгаар көвүдери болгаш бот-эртэн дыка кудуладырын хандылары эргежок чугула.

Көдээ ажил-агыйны улам ыйнай хөгжүдериин херээнге ирригация тудуушкуну болгаш хову камгалалынын ыяш тарылгаларын тургузары улуг ужурулуг болур. Дайын мурунундагы чылдарда-ла амгы үенин техниказы-биле хандыртылган хөй улуг-улуг суггарылга системаларын тудуу тургускан турган, а ол ышка эрги суггарылга системаларынын реконструкциязын боттандырган турган, оон түнелинде Орта Азиянын республикаларында болгаш СССР-нин өске-даа районларында сугаттыг черлеринин шөлү кады ол районларга чер ажылын болгаш мал ажылын чедишкннин сайзыралдырыга улуг аргалар бар болуп турары билдингир болгай. Ындачаа-да кара хөрзүнүг эвэр районлар куржаанда көдээ ажил-агый култураларынын дүжүттүг болгаш совхозтарга чедир санын шыктыг болур талазы-биле озаналчак болуп турары кады ол районларга чер ажылын болгаш мал ажылын чедишкннин сайзыралдырыга улуг аргалар бар болуп турары билдингир болгай. Ындачаа-да кара хөрзүнүг эвэр районлар куржаанда көдээ ажил-агый култураларынын дүжүттүг болгаш совхозтарга чедир санын шыктыг болур талазы-биле озаналчак болуп турары кады ол районларга чер ажылын болгаш мал ажылын чедишкннин сайзыралдырыга улуг аргалар бар болуп турары билдингир болгай.

Көдээ ажил-агыйны улам ыйнай хөгжүдериин херээнге ирригация тудуушкуну болгаш хову камгалалынын ыяш тарылгаларын тургузар талазы-биле ажилдар оон-даа улуг хемчээлдере калбарган. Закавказьедин республикаларында улуг-улуг суггарылга системаларын тургузуу турар, ол ажилдарнын түнелинде ында сугаттыг черлеринин шөлү херек кырынга эң чөоккү чылдарда бүдүн чартык каттаптан ажыг көвүдээр. 1947 чылдан

эгелээш, тараа, техниктиг болгаш өске-даа көдээ ажил-агый култураларынын идегелдиг дүжүдүн алыры-биле төп кара доврактыг зонада—Курс, Орёл, Воронеж болгаш Тамбов областтарда эки чаагай хөрзүнүг болза-даа, каандаашкында таваржып турар черлерин суггарар талазы-биле ажилдарын чорудуп турар. СССР-нин европ кезинин ховулу болгаш ыяш-ховулу районларына күрүнениң улуг ыяш камгалалдыг куржаларын, колхозтарга болгаш совхозтарга хову камгалалынын ыяш тарылгаларын тургузарынын, хөөлбектерин болгаш терең суг моондактарынын тудуушкунунун талазы-биле улуг ажилдарын 1948 чылдан бээр чорудуп турар. Сөөлүгү үш чылдын дургузуна колхозтар, совхозтар болгаш ыяш ажил-агыйнын черлерин болза, 2,6 миллион гектар шөлгө хову камгалалынын ыяш тарылгаларын чоруткан болгаш 12 муң ажыг хөөлбектерин болгаш терең суг моондактарын тургускан. Хөлүн эртрир ил-шыктыг районнар, бир дугаар ээлчегде Белоруссия болгаш Прибалтика республикаларында дайын мурунундагы ышкай, тулаларын болгаш малгашталган черлерин кургадыр талазы-биле улуг ажилдарын чорудуп турар.

Волгала, Донда, Днепрде болгаш Аму-Дарыяга канчаар-даа аажок улуг гидроэлектростанцияларын, суггарылга системаларынын тудуушкуну-биле холбаштыр, база Волга-Донун судно чоруур В. И. Ленин аттыг каналын ажилгалга киргени-биле холбаштыр көдээ ажил-агыйда улуг перспективалар ажытылып турар. Ол станцияларын болгаш суггарылга системаларынын тудуушкуну болза, 6 миллион гектар ажыг шөлгө чаа черлерин суггарынын 22 миллион гектар шөлгө арал суггарыны-биле оларларын сугландыры хандыры болгаш көдээ ажил-агый бүдүрүлдезинин электрификациязын, электри-биле чорудар тарылганы шийтээдиринин, электро-комбайнынын болгаш электро привод-биле өске-даа көдээ ажил-агый машиналарын ажыгларынын калбак аргаларын ажыдып турар.

Улуг ирригациялыг тудуушкуну-биле чергелештир бүгү-ле сугаттыг черлерге суггарылганын чаа системазыне шийчигени чедишкннин боттандыры турар, оон-биле кады биче суггарылга четкизин эки таваржыгынын, шөлдере суггарылганын доктаамал бугаларынын санын кызырып, оларын тур буталар-биле солаанынын түнелинде суггарылга участоттары дыка улгайдып турар, ол болза, сугаттыг черлерин, суггарылга суун эн-не долузу-биле ажыглаар арганы берип турар болгаш сугаттыг чер ажылын механизастаарына эң дээрэ байдаларын тургузуу турар.

Суггарылганы сайзырадыр, хову камгалалынын ыяш тарылгаларын тургузар болгаш балгаштыг черлерин кургадыр талазы-биле төлөвилетинген улуг ажилдарын боттандырынын түнелинде бистин көдээ ажил-агыйны бедик чадаже көдүрүлгөн, ындачаа чурт агаарын таварылгаларында кезээде камгалатылган болур. (Алыш часкаашкынны). Сорулга болза, суггарылганы хөгжүдөр, хову камгалалынын ыяш тарылганын тургузар болгаш совхозтарын чедир кургадыр талазы-биле ажилдарын айыткан хуузаазында чедишкннин боттандыры болур. Партия, совет болгаш ажил-агый организастаарынын талазында ол херекче онза кичээнгей салыр ужурулуг.

СССР-нин Европа кезинин кара хөрзүнүг эвэр районлар куржаанда көдээ ажил-агый култураларынын дүжүдүн бедидер талазы-биле хемчеглерин чорудары ол ышкы чугула ужурулуг. Кара хөрзүнүг эвэр районнар куржаагаар бойдуштуу таарымчалыг байдалдарынын талазы-биле болгаш четчир санын шыктыг болур талазы-биле озаналчак болуп турары кады ол районларга чер ажылын болгаш мал ажылын чедишкннин сайзыралдырыга улуг аргалар бар болуп турары билдингир болгай. Ындачаа-да кара хөрзүнүг эвэр районлар куржаанда көдээ ажил-агый култураларынын дүжүттүг болгаш совхозтарга чедир санын шыктыг болур талазы-биле озаналчак болуп турары кады ол районларга чер ажылын болгаш мал ажылын чедишкннин сайзыралдырыга улуг аргалар бар болуп турары билдингир болгай. Ындачаа-да кара хөрзүнүг эвэр районлар куржаанда көдээ ажил-агый култураларынын дүжүттүг болгаш совхозтарга чедир санын шыктыг болур талазы-биле озаналчак болуп турары кады ол районларга чер ажылын болгаш мал ажылын чедишкннин сайзыралдырыга улуг аргалар бар болуп турары билдингир болгай.

Көдээ ажил-агыйны катап тургу-

зар болгаш сайзырадыр сорулганы боттандырышсаан, бистин партия совет болгаш көдээ ажил-агый органдарыныс сөөлүнде чылдарда колхозтарга, МТС-терге болгаш совхозтарга удуртулганы экижикен. Ындачаа-даа бо херекте частыргалар болгаш четпестер ам-даа бар.

Көдээ ажил-агыйда удуртулганын частыргалары болгаш четпестери чүгө болуп турары, база оң-биле холбаштыр сорулгалар кандыгы?

Бистин чамдык удурткучу ажилдакчыларывыс, эн ылангыс биче колхозтарны улгатыр катыштырар ажилды чорудары-биле чергелештир колхоз тургузуушкунун айтыгыларын шын эвес, хереклекчи өзү-биле көөр чорукту болдуруп турганын чүнүн-даа мурунда демдеглээр херек. Олар болза, бичи суурларын колхозтарнын улуг суурларынче массалык-биле көөрүрерин тускай хөвөр-биле боттандырынар, колхозтарнын бүгү эрги тудугларын болгаш колхозчуларын бажычарын үрөп каапкан чаа черлерге улуг «колхозчу суурларын», «колхозчу хоорайларын», «агрохоорайларын» тургузарын сүмөлтө, оон колхозтарнын организастаарынын ышкай талазы-биле быжыглаарынын чугула сорулгалыг болгаш санап турганнар. Ол эштеринин частыры болза, колхозтарнын кол бүдүрүкчү сорулгаларын дугайын тутуп, олардан үнүп турар херекледирин сорулгаларын колхозтарга амдырал чуртталганын тургузуушкунунун сорулгаларын бир дугаары планче идип үндүрүп турганында. Амдырал чуртталганын тургузуушкуну чугула ужурулуг болурун чингизип чок, ындачаа-даа олар болза, бүдүрүлгөн үнүп турар, анаа чагыртып турар болгаш харын кол чүдү эвес, а олар чүгө нийтинин бүдүрүлгезин хөгжүлдезинге үндезилетингеш чедишкннин шийтирилетин болур. Кол бүдүрүкчү сорулгаларын тутур ийикке, азы бичедир чорук бистин көдээде бүгү-ле практиктиг ажилдарынын шын эвес орукка чедирип, колхозтарнын улам ыйнай көдүрүлүшүнүн бергелдиг, амдырал чуртталганын тургузуушкунуна болгаш социалисттик тургузуушкуну бүгү херээнге когаралды чедирип болур. Колхозчу тургузуушкунун талазы-биле ол шын эвес хөвөннери ажып эрттер талазы-биле партия чогуур үеде хемчеглерин алган. Партия, совет болгаш көдээ ажил-агый органдары колхозтарнын кол күжү болур нийтинин ажил-агыйнын быжыглаашкынын болгаш хөгжүлдезинин дугайында сагыш-салышкынын моон сонгаар-даа доктаамал салыр хууээлгели болгаш аяа үндезилээш колхоз бүдүрүлдезинин бараанынын өзүлдезин база колхозчуларын материалдык болгаш черле амдырал чуртталганынын чаагай байдалын улам бедидерин хандыраар хууээлгелиг.

Оон ыйнай, тууубу, черепица болгаш өске-даа үлетпүр кылымдарын бүдүрер талазы-биле дузалаар бүдүрүлгелерин тургузар практиканы хөй-хөй колхозтарда болгаш совхозтарда калбак непертешкенин алганын демдеглээр эргежок чугула. Ол болза, туудуг материалдарынын болгаш үлетпүр кылымдарынын үненин улгатырып турар болгаш эн ылангыя—колхозтарын болгаш совхозтарын көдээ ажил-агый продукцияларын бүдүрер сорулгаларын шийтирилээрден чартыктырып, көдээ ажил-агыйнын хөгжүлдезинге моондак бооп турар дээрзин дуржуга көргүскөн. Ол байдалды эдер болгаш колхозтарнын болгаш совхозтарнын бүгү кужуны ийишкенин хөй адырлыг көдээ ажил-агый бүдүрүлдезин улам ыйнай сайзырадырыне бүрүн угялдырып, оң-биле тараанын, хөвөнни, ийгирик сөккүлүнүн, лёнүн, картофельди, эыттин, сүтүн, дагаа чуургаларынын, дүктүн, ногааларынын, катчимистин, шайнын болгаш көдээ ажил-агыйнын өске-даа продукцияларын бүдүрүлдезин бүгү хемчеглер-биле көвүдериинге оларнын ажил-агыйны аргаларын болгаш бойдуштуу байдаларын эн-не долузу-биле ажыглаар херек. Тудуг материалдарынын болгаш өске-даа үлетпүр кылымдарынын талазы-биле ап көөрге, бистин күрүле үлетпүрүс болгаш ус-тувдыс кооперациязыс ол бүгү чүдүлдер-биле колхозтарнын болгаш совхозтарнын элзэн чик өртөкке бүрүн хандырыл болур аргалыг болгаш хандыраар хууээлгелиг-даа.

Оон ыйнагы колхозчу байлакты дажыглап турарынын фактыларын болгаш көдээ ажил-агый артелинин Уставынын өске-даа үрзешкенин ам-даа барын минир херек. Партия, совет болгаш көдээ ажил-агыйнын

органнарынын чамдык ажыдакчылары колхозтарнын нийти ажилдарынын эрге-ажыктарын камгалаларына туржурунун ортунга, боттары колхозчу өчүнү дажыглап, совет хоойлуларын каржызы-биле үрээриниң орунuche, колхозтарга хамаарыштыр кара-туразында, ужуру дурум чок аажылаарынын оруунче кирип турарлар. Ыдыг ажыдакчылар боттарынын эрге дуужалын ажыглап алгаш, нийтинин черин эжелеп, оларга тарааны, эытти, сүтү болгаш өске-даа продуктулары хала: ийикке, азы чик өртөкке үндүрүп бээринче, боттарынын биче продуктулуг малдарын колхозтарнын бедик продуктулуг, эн үнегил малдарына орнаарынче болгаш оон-даа өске чүдүлдери үндүгелеринче колхозтарнын баштаар черлерин болгаш дарагаларын албадып турарлар. Ол бүгү колхозка удур, күрүнге удур чоруктар колхозчу тараачынарга улуг когаралды чедирип, колхозтарнын организастаарынын ажил-агый талазы-биле улам ыйнай быжыглаашкынын моондактап, партиянын болгаш совет күрүнениң ат-алдарын баксырадып турар. Көдээ ажил-агый артелинин Уставын үрээр чоруктарын шийтирилг чок кылып, колхозчу хөвөннин дажыглаарына буруу болган ийжиленер колхоз тургузууна дайыннары кылдыр көрүп, социалисттик күрүненин хоойлуларын өзүгаар шынгызы-биле ядалаары эргежок чугула.

Оон ыйнай колхозтарда күш-ажылынын организастаары ышкай чугула айтырыларын партия, совет болгаш көдээ ажил-агый органдары багай удуртуп турарын демдеглээр херек. Колхозтарда күш-ажыл организастаарынын айтырылганын чамдык удуртукчу ажилдакчылар колхозтар тускайланчак звеналарын тургузар болгаш бүдүрүлгө бригадаларын узуткаар талазы-биле шын эвес шугуину чорудуп турган, ол болза, херек кырында тараа ажил-агыйнын механизастаарына удур салдынган турган болгаш колхозтарны кошкандырыне апар чоран. Ол частырыларын болгаш хажыдышкынынын узуткаар талазы-биле чорутунган ажилдар колхозтарга күш-ажылдын организастаарынын элзэн экижидер болгаш бүдүрүлгө бригадаларын быжыглаар арганы берген. Ыдыг болза-даа бо ажил херекте улуг четпестер ам-даа бар болуп турар. Хөй-хөй колхозтарда бүдүрүлгө бригадаларында доктаамал состав чок; бүдүрүлгө чедирер бригадаларга быжыглаайн турар, ол болза, ээ-харыясалга чок чорукту болдуруп турар, башкарылга чогундан хөй ажил шагы ышкылыртып турар, ол болза, колхозчуларын күш-ажылынын бүдүрүлгүлүн чавыздайып турар болгаш көдээ ажил-агый ажилдарын чогуур өйүндө күкүптес чорукка чедирип турар. Колхозтарга күш-ажылынын организастаарынын экижидер дугайында партия, совет болгаш көдээ ажил-агый организастаары хун бүрү сагыш салыр хууээлгелиг. Колхозтарга орулга хувааладынын эн-не депшилгели системазын чорудары эргежок чугула, ол система болза, артелиин кезигүнеринин аразында оон орулгазынын хувааладынын колхозчуга санатынган трудоденинин санын өзүгаар, бригадаларын, звенонун азы тус-тус колхозчуларын херек кырында алган көдээ ажил-агый продукциязы-биле шуут хамаарыштыр чорудары болур. Ол болза, колхозчуларын күш-ажылынын бүдүрүлгүлүн дыка бедидер, денселинги туюлуна чедир узуткаар арганы бээр болгаш трудоденин үнегил улам бедидеринге дузалаар.

Оон ыйнай, көдээ ажил-агый удуртулганын хөй-хөй практиктиг айтырыларын шийтирилээрде ээлчек эвес, өзү барымдалаар чоруктар ам-даа узуткатынмаан дээрзин айтыр херек. Партия, совет болгаш көдээ ажил-агый удуртукчулары, черлерин тодаргай байдаларын барымдалаайн, бүгү-ле районнарга, колхозтарга, МТС-терге болгаш совхозтарга агротехниканын, мал ажылынын, күш-ажыл организастаарынын болгаш көдээ ажил-агыйны өске-даа айтырыларын талазы-биле демей айтышкынынын берип турар; чамдык районнарда болгаш ажил-агыйларга шын болур болгаш херектин ындыг айтышкынынар чамдык районнарда болгаш ажил-агыйларга болган чок-ла ажыг чок болуп, харын-даа хоралык апар, партия, совет болгаш ажил-агый удуртукчуларынын аразында көдээ ажил-агый дугайын ортумак көргүзүлгени барымдалап көөр болган болгаш херектин ындыг айтышкынынар чамдык районнарда болгаш ажил-агыйларга болган чок-ла ажыг чок болуп, харын-даа хоралык апар, партия, совет болгаш ажил-агый удуртукчуларынын аразында көдээ ажил-агый дугайын ортумак көргүзүлгени барымдалап көөр болган болгаш херектин ындыг айтышкынынар чамдык районнарда болгаш ажил-агыйларга болган чок-ла ажыг чок болуп, харын-даа хоралык апар, партия, совет болгаш ажил-агый удуртукчуларынын аразында көдээ ажил-агый дугайын ортумак көргүзүлгени барымдалап көөр болган болгаш херектин ындыг айтышкынынар чамдык районнарда болгаш ажил-агыйларга болган чок-ла ажыг чок болуп, харын-даа хоралык апар, партия, совет болгаш ажил-агый удуртукчуларынын аразында көдээ ажил-агый дугайын ортумак көргүзүлгени барымдалап көөр болган болгаш херектин ындыг айтышкынынар чамдык районнарда болгаш ажил-агыйларга болган чок-ла ажыг чок болуп, харын-даа хоралык апар, партия, совет болгаш ажил-агый удуртукчуларынын аразында көдээ ажил-агый дугайын ортумак көргүзүлгени барымдалап көөр болган болгаш херектин ындыг айтышкынынар чамдык районнарда болгаш ажил-агыйларга болган чок-ла ажыг чок болуп, харын-даа хоралык апар, партия, совет болгаш ажил-агый удуртукчуларынын аразында көдээ ажил-агый дугайын ортумак көргүзүлгени барымдалап көөр болган болгаш херектин ындыг айтышкынынар чамдык районнарда болгаш ажил-агыйларга болган чок-ла ажыг чок болуп, харын-даа хоралык апар, партия, совет болгаш ажил-агый удуртукчуларынын аразында көдээ ажил-агый дугайын ортумак көргүзүлгени барымдалап көөр болган болгаш херектин ындыг айтышкынынар чамдык районнарда болгаш ажил-агыйларга болган чок-ла ажыг чок болуп, харын-даа хоралык апар, партия, совет болгаш ажил-агый удуртукчуларынын аразында көдээ ажил-агый дугайын ортумак көргүзүлгени барымдалап көөр болган болгаш херектин ындыг айтышкынынар чамдык районнарда болгаш ажил-агыйларга болган чок-ла ажыг чок болуп, харын-даа хоралык апар, партия, совет болгаш ажил-агый удуртукчуларынын аразында көдээ ажил-агый дугайын ортумак көргүзүлгени барымдалап көөр болган болгаш херектин ындыг айтышкынынар чамдык районнарда болгаш ажил-агыйларга болган чок-ла ажыг чок болуп, харын-даа хоралык апар, партия, совет болгаш ажил-агый удуртукчуларынын аразында көдээ ажил-агый дугайын ортумак көргүзүлгени барымдалап көөр болган болгаш херектин ындыг айтышкынынар чамдык районнарда болгаш ажил-агыйларга болган чок-ла ажыг чок болуп, харын-даа хоралык апар, партия, совет болгаш ажил-агый удуртукчуларынын аразында көдээ ажил-агый дугайын ортумак көргүзүлгени барымдалап көөр болган болгаш херектин ындыг айтышкынынар чамдык районнарда болгаш ажил-агыйларга болган чок-ла ажыг чок болуп, харын-даа хоралык апар, партия, совет болгаш ажил-агый удуртукчуларынын аразында көдээ ажил-агый дугайын ортумак көргүзүлгени барымдалап көөр болган болгаш херектин ындыг айтышкынынар чамдык районнарда болгаш ажил-агыйларга болган чок-ла ажыг чок болуп, харын-даа хоралык апар, партия, совет болгаш ажил-агый удуртукчуларынын аразында көдээ ажил-агый дугайын ортумак көргүзүлгени барымдалап көөр болган болгаш херектин ындыг айтышкынынар чамдык районнарда болгаш ажил-агыйларга болган чок-ла ажыг чок болуп, харын-даа хоралык апар, партия, совет болгаш ажил-агый удуртукчуларынын аразында көдээ ажил-агый дугайын ортумак көргүзүлгени барымдалап көөр болган болгаш херектин ындыг айтышкынынар чамдык районнарда болгаш ажил-агыйларга болган чок-ла ажыг чок болуп, харын-даа хоралык апар, партия, совет болгаш ажил-агый удуртукчуларынын аразында көдээ ажил-агый дугайын ортумак көргүзүлгени барымдалап көөр болган болгаш херектин ындыг айтышкынынар чамдык районнарда болгаш ажил-агыйларга болган чок-ла ажыг чок болуп, харын-даа хоралык апар, партия, совет болгаш ажил-агый удуртукчуларынын аразында көдээ ажил-агый дугайын ортумак көргүзүлгени барымдалап көөр болган болгаш херектин ындыг айтышкынынар чамдык районнарда болгаш ажил-агыйларга болган чок-ла ажыг чок болуп, харын-даа хоралык апар, партия, совет болгаш ажил-агый удуртукчуларынын аразында көдээ ажил-агый дугайын ортумак көргүзүлгени барымдалап көөр болган болгаш херектин ындыг айтышкынынар чамдык районнарда болгаш ажил-агыйларга болган чок-ла ажыг чок болуп, харын-даа хоралык апар, партия, совет болгаш ажил-агый удуртукчуларынын аразында көдээ ажил-агый дугайын ортумак көргүзүлгени барымдалап көөр болган болгаш херектин ындыг айтышкынынар чамдык районнарда болгаш ажил-агыйларга болган чок-ла ажыг чок болуп, харын-даа хоралык апар, партия, совет болгаш ажил-агый удуртукчуларынын аразында көдээ ажил-агый дугайын ортумак көргүзүлгени барымдалап көөр болган болгаш херектин ындыг айтышкынынар чамдык районнарда болгаш ажил-агыйларга болган чок-ла ажыг чок болуп, харын-даа хоралык апар, партия, совет болгаш ажил-агый удуртукчуларынын аразында көдээ ажил-агый дугайын ортумак көргүзүлгени барым

Партияның XIX съездизинге ВКП(б) Төп Комитетиниң отчёт илеткели

ВКП(б) Төп Комитетиниң Секретары эш Г. М. Маленковтуң илеткели

(Уланчымы).

болгаш сөөртүрүүнүң талазы-биле чагынгы болдуруп турар, садыг алычтылары хандылары элзэн хөй черлерде багай тургустунган. Сорунга болза, бар болуп турар четпестери кыска хуусаада узуткаары болгаш совет садынгы чаа, белик чадаже көдүрери болур. Бешки беш чыл планының төлөвиледи-биле күрөө болгаш кооператив садынның үүрмектеп садар барааннарынның саарылгазын 1950 чылга деңгээрге беш чыл планының төңчүзүндө 70 хуу хире көвүдөдирин көрдүпүр турар.

Бараан бүдүрүлдээзин болгаш саарылгазынын өзүлдөзи транспорттуң бүгү хевирлериниң болгаш транспорт сөөртүлгелериниң сайыраашкыны-биле кады чоруп келген.

Ада-чурттуң Улуг дайынының чылдарында бистин транспортувус, хамыктың мурнунда демір орук транспортту шериң чүктөери сөөртүрүүнүң, ол ышкаш улус ажил-агыйыныга хергелээр чүктөери сөөртүрүүнүң берге сорулгалары хандырынын чеңишкенин күчүстөк.

Дайын сөөлдүң чылдарда транспорттуң бүгү хевирлери чүгле катап тургустунган эвес, харын дайын мурнундагы үениң денкелинге бо-дарга дыка өскөн. 1940 чылга бо-дарга бо чылын демір орук транспортунга чүк эргилдизи 80 хуу хире, хөм болгаш далай транспортуңа чүк эргилдизи 60 хуу хөй, автомобиль транспортунга чүк эргилдизи 3,1 катаптан болгаш агаар флотунга чүк эргилдизи 9,2 катаптан хөй болуп турар. Демір орук вагоннарынга дүн-хүнүнүң ортумак чүк чүдүрүлгези 1940 чылга бо-дарга бо чылын 40 хуу хире хөй.

Ам транспорттуң бүгү хевирлери эң-не күчүлүг техникти суурулгү болуп турар. Демір оруктуң оруктары катап тургузарының болгаш ийи дугаар чаа оруктары тударыны, станциялар чанының оруктары калбартырынын, чаа хевириниң рельсирин салырынын, автоблокировка калбартынның болгаш өске-даа хемчеглерниң ачызы-биле демір оруктарының кол угларже эртериниң аргазын белиткен, чаа демір оруктары туктан болгаш жыгылгалга киирген, демір оруктары эң-не хөй чүк сөөртүрү углары электриждириниң талазы-биле ажил үрүлүчүлөп турар, паровоттарының болгаш вагоннарын паркызы, эң ылангыч улуг чүк көдүрер күчүлүг локомотивтериниң болгаш вагоннарын ачызы-биле дыка өскөн.

Сут транспортунда судалар чорудурунга ажилгалынын турар иштиң суг оруктарынын узун дуртту 1940 чылга бо-дарга 1951 чылда 23 мүн километр хөй болган. Далай болгаш хөм транспорт чүк сөөртүрү база кижилер оларура чаа судалар-биле долдунуп хандыртынган. Чүк чүдүрер болгаш чүк дүжүрер ажилды механизастарынын денке-ди 1940 чылга деңгээрге 1951 чылда дыка белдзи, хөм флотунуң Министрствозунуң талазы-биле 83 хуу болгаш далай флотунуң Министрствозунуң талазы-биле 90 хуу болуп турар.

Автомобиль транспорту эң бол-баазырайга чаа чык машиналары болгаш чик машиналар-биле чегселгенгөн. Болбаазырадыр кылган автомобиль оруунуң четкизи 1940 чылга деңгээрге 3,1 катап өскөн. Дайын сөөлдүң чылдарда харылзаа чепектери—почта, телеграф, телефон, радио улам ынай сайырааган. Чурттуң телефон болгаш телеграф четкизи калбарган, хоорайларының телефон станцияларының күжү улгаткан, ам бүгү районнар төгтери областар төптери-биле аразында телефон болгаш телеграф харылзааның, көдөз Советтерин болгаш машина-трактор станцияларының телефончулары колдуунда дооулган. Ам үле радио приемнигиң четкизи 1940 чылга бо-дарга 2 катаптан хөй өскөн. Почта солчулгалы дыка сөөлдүң; агаар почтазының оруу 2,5 катап өскөн.

Чедип алдынган чедикшиңнер-биле чегселештир транспорттуң бол-гаш харылзааның ажилдыда улуг чепестер бар. Хөй-хөй демір оруктар, пароход черлери болгаш автомобиль ажил-агыйы оларның мурнунга салдынган чүк чүдүрериниң болгаш сөөртүрүүнүң планин күүстөптей турар. Чүктөери чүдүрерин болгаш дүжүрерин саадалы тура-рында вагоннарын болгаш судаларының куруг турар чоруу ам-даа дыка улуг. Демір орук-биле ажил-агый эмин эртери ырактан чүк сөөртүрү чорук амдыгаа чедир узуткатынган. Автомобиль транспортуң

ажылы ам-даа ыракта четпес организастынган, чүк машиналарынның паркызында куруг турар чорук база ажилдап турар автомашиналарын хөй-хөй куруг маанашкыннар кылыр чоруу хөй. Улус ажил-агыйынын болгаш хонун хергелелерин харылзаа чепектери-биле харылзаа органнары ам-даа ла-тода эвес хандырып турарын харылзаа талазы-биле чепестерге хамаарыштыраа чогуур.

Транспорттуң болгаш харылзааның бүгү хевирлериниң ажилын улам ынай сайырадыр болгаш болбаазырадыр, транспорт чепек херекселдерин камнаары болгаш оларын камгалалдыг турарының дугайында доктаамал сагыш салыры, транспорттуң бүгү хевирлериниң техникти суурун сайырадыр бижылгалары, почта, телефон, телеграфтын ажилын бүгү хемчеглер-биле экиждери эң чугула.

г) Камналганың чурumu — улус ажил-агыйынын улам ынайгы көдүрүлүшкүнүнүң эң чузула аразы

ССРЭ-нин улус ажил-агыйынын хөгжүлдөзү болуучу курлавырларының күсели-биле, чылданың иштиңи үнөр дөстөриниң күсели-биле боттанып турар. Ынчанга камналганың чурумун ажил-агыйын иштиңи чылданың тургузарының болгаш чыгдынган хөрөңгилерини шын ажил-агыйынын эң чугула чүүлү деп көрбүшсаан, бистин партиявыс камналганы эң шынгы чуруму дээш демиселге улуг кичээңгейни салып келген болгаш салып-даа турар. Социалистик ажил-агыйын чорудурун методу болуп камналга чуруму индустриализацияның херзине улуг рольду ойнаан. Ам бистин чуртувуста улус ажил-агыйын чаа күчүлүг көдүрүлүшкүнү бот-тандырып, база оон-биле чегселештир массалыг хергелелдин барааннарын өрктөртиниң чингелденин үрүлүчү чорудуп турар үле камналганың чуруму улам улуг ужур-дузалай болуп турар. Бүдүрүлдө курла-вырлары долу болгаш үрө-түнчелдиг ажилгалынгандуудан, бистин ажил-агыйыны камны болгаш бижырымчалыг чорутканывс тудум, бис ажил-агыйын бүгү адырлары хөг-жүдериниң талазы-биле улам улуг чедикшиңнерин чедип ап, улусту амырдалынын материалдыг болгаш культурулу денкенин бедилериниң талазы-биле улам улуг түңнелдери чедип алыр бис.

Ынчалзажок улус ажил-агыйынын иштиңи курлавырлары мобилизастарының болгаш шын ажил-лаарынын херзине улуг чепестер бар болуп турар.

Улетпурде бар улуг чидиргилерин болгаш бүдүрүлгечи эвес чарыгдал-дарын хамыктын мурнунда айтырыр-эргежок чугула. Бүдүрүлдө күчүл-үр ажилгаларынның талазы-биле ажил уллетпурчун элзэн хөй адыр-ларында ам-даа багай болуп турар. Элзэн хөй министрволар бүдү-рүлгелерин күчүлериң бүдүрүлдө-ниң «кызы черлеринге» денкеле-биле толарадып турар, күчүлериң санап кылдары дерилгелерин бүдү-рүкчүлүгүнүң кудулуктан нормал-лары удаа-дараа ажилгал, кылгал-лары күш-ажил хөмчээлинчи норма-ларын тургузарда мурнакчы техно-логияны болгаш күш-ажылы орга-низаастарынын улам болбаазыра-гай методтарын барымдалавай ту-рар. Бүдүрүлгелерин иштиңи кур күштерин эң экизи-биле ажилгал-нын күсели-биле продукция бүдү-рүлдөзүн улгытарынын орунуга, министрволар болза, чаа бүдү-рүлгелер тудушкунуңа капитал салышынын күрүндө удаа-дараа негеп турарлар. Материалдарын, энергияны, оттулар чүдүлү, элек-три энергияны, чепек херекселдер-ин болгаш өске-даа материалдыг үнелиг чүдүлериң ажил-агыйы эвес болгаш кам чокка чарыгдал-ыннан хөй-хөй бүдүрүлгелерде улуг чидиргилер болуп турар, оон-биле чегселештир чарыгдалдык док-таатынган нормалары үрүлүчү үр-етленип, долу үнелиг солукчуларны коошкан шингээдип ап турар; бүдү-рүлгелде үрей кылыр чоруктуң хөм-чээли ам-даа улуг. Чижээлээрге, 1951 чылда эвилелдин уллетпур бүдүрүлгелериниң талазы-биле чидир-гилер болгаш бүдүрүлгечи эвес чарыгдаллар 4,9 миллиард рубль болган, оон иштинде үрей кылыр чоруктан чидиргилер 3 миллиард рубль болган.

Бүдүрүлдө күчүлериң чепек ажилгалынын болгаш ажил-агый-жы эвес чоруктан улуг чидиргилер-ин түңнелдинде уллетпурчун хөй-хөй бүдүрүлгелери продукцияның бот-эрт-

төн чингедир талазы-биле оларга доктаадып берген онаалдарын күүстөптей турар болгаш хөрөң-гилерин эмин эртери артык чарыг-далдарын болдуруп турарлар. Про-дукцияның бот-эртээн планнаары-нын талазы-биле улуг-улуг чө-рчүшкүнүр бүдүрүлгелерде бар бо-луп турар. Чамдык ажил-агый ул-дуртчулары ол-ла чериниң кызы эрге-ажыктарын барымдалап тура-рындан күрүнге хора чедирип, чиг-эtti болгаш материалдарын чарыг-даларынын нормаларын бедилериниң болгаш кылгаларга үнөр күш-ажыл-дын хөмчээлдериниң көргүзүлгериң үнелдин чогу-биле улгытарынын аргазы-биле продукцияның бот-эрт-энииң талазы-биле планнарға «кур-лавырлары» арга-биле тургузуп ту-рарлар. Чамдык бүдүрүлгелерде продукцияның бот-эртэнииң шак ындыг күрүнүн эрге-ажыктарына таарышпас планнаашкынын прак-тиказы болза, ол херектин талазы-биле министрволарын талазын-дан чогуур контролдуң чогуу хер-чилеп турар. Бүдүрүлдө бүрүздө бүдүрүлдөзүн байдларын толга-гай өөренип көөрүңчү орунуга, про-дукцияның бот-эртээн доктаамал чингедирин хандырып турар эргежок чугула хемчеглери ап чорудуру-нын орунуга министрволар болза, планныг санаашкынын хынал-даны болгаш бадылашыны чокка бот-эртеттиң планнаашкынын кы-лып турарлар.

Оон ынай, камналганың чурumu тулдуга оза багай боттандыры ту-рарын демделгезе чогуур. Бисте тудуг ам-даа дыка өрктөктү болуп турар. Бүдүрүлдө чарыгдаларын кызыр талазы-биле тудушкулур уллетпур ажилгалчыларындык дыка жоюлдап каап турарлар. Тудуг ажилдарын организацияларынч талазы-биле улуг чепестер бар—мех-анизациянын чепектерин чепес ажилгал турар, күш-ажылдыг бүдү-рүкчүлүгү куду, материалдарын ажил-агыйжы эвес чарыгдал турар болгаш немелде чарыгдалар оза улуг болуп турар. Капитал тудуш-кунун херзине улуг четпес болза, күштерин болгаш чепектерин хөй санын тудуг организацияларыче быдарадып турары болур, а орга-низацияларын аразында механизация-нын чепектерин ажил чокка ажил-гал турар бичи-бичи тудуг органи-зацияларынын саны хөй болуп ту-рар. Бо бүгү болза, тудугнуң өрт-ээн улгытарына, административтиг-эргелеп аппаратын үрдүндөрине, хөй немелде чарыгдалдарын үндү-рениңе чедирип турар. Чижээ, 1951 чылда тудугта нормадан дашкаар немелде чарыгдалдар бир миллиард ажил рубль болган болгаш планга көрдүнгөн 2,9 миллиард рубль хөм-чээлди орулганын орунуга тудуг организациялары бо чылдын дур-гузунда 2,5 миллиард рубль хөм-чээлди карылганы кылган.

Оон ынай. Улуг чидиргилер бол-гаш бүдүрүлгечи эвес чарыгдалар көдөз ажил-агыйда база бар болуп турар. Көдөз ажил-агый дайын мур-нунда үеге бо-дарга ам үле техни-ка-биле дыка улуг хөмчээлдиг деринген. Ынчалза-даа трактор-лары болгаш көдөз ажил-агый ма-шиналарын ажилгаларын херзине улуг чепестер бар. Машина-трак-тор паркын ажаап эдилээриниң та-лазы-биле ажил хөй-хөй МТС-терде болгаш совхозтарда чепес болуп турар, оон түңнелдинде көдөз ажил-агый машиналары өйү чептээнде эгелдеп, машиналарын септээрине хөрөңгилерин дыка ажил чарыг-далы болуп турар; кывар чүдүлү болгаш чаар материалдарын хөй-хөй ажил чарыгдалар чорук бар болуп турар. Бо бүгү болза, трактор ажилдарын бот-эртээн улгатты-рынга чедирип турар. Хөй-хөй МТС-терде, колхозтарда болгаш совхозтарда ажил-агыйжы эвес чо-рукту ам-даа чок кылбаан; ажил херекти багай организастааныннан дужутту чедир ажаап албас чорук-ту болгаш улуг чидиргилерин бол-ду-руп турар; колхозчу байлактың камгалалы багай организастын-ган; малды багай ажаап турарын-дан хөй-хөй колхозтар мал талазы-биле улуг чидиргилер болгаш мал ажилын продукттуу куду.

Транспортта чидиргилер болгаш бүдүрүлгечи эвес чарыгдаллар база улуг. Хөй-хөй демір оруктар, пароход черлери болгаш автомобиль ажил-агыйлары сөөртүлгелериниң планин күүстөптей турарын, вагоннарын, судноларын болгаш автомашиналарын үр үле анаа турарын, оттулар чүдүлү ажил-агыйжы эвес чоруктан чидиргилериниң түңнелдинде хөрөңгилерин дыка

ажыр чарыгдалшынын болгаш ка-рылгаларын болдуруп турар. Шим-чээр составтын, судноларын болгаш автомашиналарын камгалалын кайы-хамаан чок көөр чоруктуң та-варылгалары ам-даа хөй, ол чорук күрүнге улуг коргал чедирип ту-рар.

Оон ынай, көдөз ажил-агый про-дукцияларын белеткээр, шыгжаар болгаш саазар талазы-биле чарыг-далдар эмин эртери улуг, ол ышкаш садыг организацияларын саарыл-газынын чарыгдалдары база улуг болуп турар. Белеткел, садыг бол-гаш саарылга организацияларынның аппараты эмин эртери үрдүнгөн. Үрүлүчү-ле чангыс-ай продуктулар-ын болгаш чиг-эtti белеткээри-биле иштелип турар белеткел болгаш саарылга организациялары төп че-реде-даа, чер-черде-даа дыка хөй сан-дык болуп турар. Белеткелдер бол-гаш саарылга планнаашкынында четпестерин ужурундан ажил чок болгаш эмин эртери ырак сөөртүл-гелер бар болуп турар. Көдөз ажил-агый продуктуларын белеткээриниң, кадалгаларын болгаш саары-нын талазы-биле улуг хөмчээлдиг немелде чарыгдалдар болза, белет-кел болгаш саарылга организация-ларын баштап турар министрво-ларын немелде чарыгдалдарын кы-зырларын херзине багай чорудуп, белеткел продуктуларын бот-эрт-ектерин контролдавайн турарын түңнели болур. Министрволарын талазындан контрол чогу болза, чүүл-бүрү хоралыг чоруктары кы-лырынга таарымчалыг байдалды тургузуп, бүгү карылгаларын бол-гаш чидиргилерин белеткел чарыг-далдарыне кири санап, оон-биле боттарынын ажил-агыйжы эвес чо-руун чажырап органы белеткел ор-ганизацияларыга берип турар.

Белеткел, хандырылга болгаш саарылга организацияларында кам-налганы чогуур чуруму чок чорук күрүнге каш-каш, миллиард рубль карылганы таварыштырып турар.

Адактын сөөлдө, административтиг-эргелеп чарыгдалдары ам-даа улуг. Күрүне эргеленин хөй органнарыга административтиг эргелеп аппаратнын кызыр-лазын сөөлгү чылдарын дургу-зунда хөй удаа чоруткан. Ынчал-за-даа ону колдуунда үстү-ндө куду, административтиг чурум-биле боттандырып турган. Адми-нистративтиг-эргелеп аппараттын хандырыныга үнөр чарыгдалдарын кызырлары албан черлериниң болгаш организацияларын удурутчуларынын хүн-бүрү сагыш салыр чүүлү бойлай турар. Ажилгалчыларын доктаатынган штаттардан ажил тургузар чорукту хөй министрволар болгаш ведомстволар болдуруп турар. Областарын, районнарын болгаш хоорайларын албан чер-лериниң база организацияларынның аппаратында хөй артык кижилер бар.

Административтиг-эргелеп аппа-раттын ажилын сайырагайжы-дары, а ол ышкаш белеткелдин бо-лары саарылганың организациянын экиждери ажилгалчыларын чам-дызынын артыкталып үнерине чедирип турар болгаш чедирер-даа деп чүвени дуржулга көргүзүп ту-рар. Ажил-агый болгаш партия ор-ганизацияларын хөмчээлгези бол-за, артыкталып үнгөн ажилгалчы-ларын улус ажил-агыйн хөгжүд-ериниң эрге-ажыктарына шын ажилгалары болур. Чогуур ми-нистрволар, Күш-ажыл резер-валарын Министрствозу, пар-тия болгаш профвилел органи-зациялары болза, ол кадрлар эргежок чугула бүдүрүлдө квалификациязын чедип аларын дугайында, база хөгжүлдөзү кадрларын көвүдээрин негеп турар ажил-агый адырларын-га боттарынын күштерин ажилгал-шыларын дугайында сагыш сал-ыр хүлээлгели.

Хөй удуртчулар камналга чур-умунуң дугайын утуп, күрүнени хөрөңгилерин угааныр болгаш ка-нын чарыгдаларын дугайында са-гыш салбайн, боттарынын удурутп турар бүдүрүлгелериниң болгаш албан черлериниң сан-хөө, ажил-агый талазы-биле ажил чорудулга-зын экиждериниң дугайында чогуур сагыш салбайн турар, партия ор-ганизациялары ол чепестерин эке-рин көрбөй турар болгаш ындыг удуртчуларын эдил чазавайн турар деп чүвени улус ажил-агый-нын бүгү адырларнда материал, акша болгаш күш-ажыл чоруктарын ажил чарыгдалар чоруктарын бар болуп турары херчилеп турар.

(Уланчымы дараазында).

Катышкан Нацияларның Организациязының Кол Ассамблеязының VII сессиязынга ССРЭ-ниң төлээлери

1952 чылдын октябрь 14-те Нью-Йоркка ажитынар Катышкан На-цияларны Организациязының Кол Ассамблеязының VII сессиязынга ССРЭ-ниң төлээлериң составын ССР Эвилелиниң Министрлер Чөвү-лели томуйлаан; төлээлериң баш-тыгы—ССРЭ-ниң Даштык Херектер Министри А. Я. Вышинский, төлээлериң кежиүнери— ССРЭ-ниң Великобританияда Элчини А. А. Громыко, ССРЭ-ниң Даштык Херектер министриниң орадакчызы, Айыл чок чоруктуң Чөвүлелинде ССРЭ-ниң төлээлекчи В. А. Зорин, ССРЭ-ниң Катышкан Штаттарда Элчини Г. Н. Зарубин, ССРЭ-ниң Польша Улус Республикада Элчини А. А. Соболев. Төлээлериң

кежиүнериниң орадакчыларына томуйлатынганнар болза: Узбек ССР-нин Даштык Херектер Ми-нистри А. М. Кучкарнов, Латви ССР-нин Даштык Херектер Министриниң орадакчызы О. О. Юранс, ССРЭ-ниң Даштык Херектер Ми-нистрствозунуң АКШ килдизиниң эргелекчиси Г. П. Аркадьев, ССРЭ-нин Даштык Херектер Министрствозунуң Керээ Эргелединиң На-чалыгынның орадакчызы П. Д. Мо-розов, ССРЭ-нин Кызыл Крест бол-гаш Кызыл Чарык-ай Иштели-ниң эвилелиниң Күүсекчи комитеди-ниң Президиумунуң кежиүну О. М. Сперанская.

(СЭТА).

Кореяда болушкуннар

Кореяның Улустуң армиязының Кол командыларының дыңнады

ПХЕНЬЯН. Корей Улус-Демо-краттыг Республиканың Улустуң ар-миязының Кол командыларының ок-тябрь 7-де медээлээни болза: Корей Улустуң армиязының каты-жышкынаары кыдат улустуң эки-турачыларының кезектери-биле ка-ды барыын талакы фронтунуң анга-ынгы уастоктарыга кадыг дошкун тулчушкуннарын дайзын-биле чо-рудуп турган. Улустуң армиязынын зениттиг кезектери болгаш дайзынын само-лёттары кедеп адар анчы-адыжы-

лары октябрь 7-де дайзынын үш самолеттарын адара аткан болгаш 5 самолёттарын кедеди аткан.

ПХЕНЬЯН. Корей Улус-Демо-краттыг Республиканың Улустуң ар-миязының Кол командыларының ок-тябрь 8-те медээлээни болза, Улустуң армиязынын катыжыш-кынаары кыдат улустуң эки-турачы-ларының кезектери-биле кады кам-галалдын тулчушкуннарын дайзын-биле чорударын үргүлдөп турган.

(СЭТА).

Тайбың камгалалынын улустар конгресиниң мурнуу чарында

РИМ. Тайбың камгалалынын улустар Конгресинге белеткел бүгү Италияда чоруп турар деп «Аванти» солун дыңнаткан. Белеткелдин ху-ралдары болгаш митингилери сөөлгү хүнерин дургузунда Флоренцияга, Терневе, Кротонга болгаш Венеция областын өске-даа хоорайлары-га болгулаан.

Тревизо можунуң Истрина деп суурунга 123 тараачын өг-бүлелер-ниң төлээлекчилериниң хуралы бол-ган. Оларын черлерин америк шер-инг аэродрому тудары-биле хунаап алган болгаш ол тараачынаары эскээр ойладыр деп турар. Тараачы-наарын черлерин дайын кысык-чыларын талазындан халдааш-кынардан камгалаарынын комите-

тин тургузар деп ол хуралдын кир-жикчилери шипирлээнер.

Порттары болгаш аэродромнарын америкнаарын эжелеп турарыга удур демиселди күштелдирериче Апулия областың ажилчы чоннар-ын кыйгырып турар кыйгыртын ол областың тайбың таладакчылары-ның Чөвүлели парлап үндүргөн.

Тайбың дээш демиселчилерин конференцияларынга болгаш ассам-блеяларына АКШ-тын империали-стериниң корей болгаш кыдат улус-тарга удур чорудуп турары араатан-чыг бактермологтуг дайынын дугайын калбаа-биле чугаадажып турар.

(СЭТА).

Япон парламентиниң адакы палатазынга соңгудаларын түңнелдери

ТОКИО. Октябрь 1-де Японияга парламентиниң адакы палатазынга соңгудаларын эрткенин медээ-лээни.

Соңгудала кампаниязы эгелээрини мурнунда болгаш кампаниянын чоруп турарынын үезинде башка-рыкчы либеральдыг партия болза, демократтыг күштериниң соңгудала-дарга кижирин шаптыктарыне угландырган чамдык хөмчеглериң ап чоруткан. Соңгудала хоойлузуң өскерткен турган. Эң ылангыч, өскерткен соңгудала хоойлузуң Фу-гаар аларга, соңгудала мурнунуң кампаниязын хуусаазын 30 хүнден 25 хүнге чедир кызырган, а бүрү-келдигениң үезинде кандидаттарын кириер акша салышынын 50 муң иенден 100 муң иен чедир улгытыр-ган. Өскерткен хоойлууда болза, парламга органнарын соңгудалаар дугайында медээлери болгаш дын-налыглары кылырын кызыгаарлап хоругдаан. Либеральдыг, депшигел-лиг болгаш өске-даа буржуаз поли-тиктиң партиялар бодуун эргезинде хөй парламга салбырлыг болган чүве төлээинде, ол чүдүлү компар-тияга удур дорту-биле угландырган.

Оон-биле чегселештир компартия-нын болгаш демократтыг органи-зацияларын депшиткен кандидата-рына удур өлүрүкчү чорукту ажил-агый чорудуп турган. Соңгудала кампаниязынын чоруп турганынын үезинде демократтыг кандидаттары

болгаш оларны бадылаары дээш агитация ажилын чорудуп турган кижилерин тудуп хоругдаанынын дугайында медээлери-биле солуннар долдунган турган. Соңгудала хоой-лузуң хөй санын үрээшиниң денке-деглээни. Буржуаз партияларын кандидаттары даштык капиталдын улуг-улуг компаниялардан болгаш төлээлекчилеринден акша хөрөңгиз-нин хөй дузаламчызын ап турганнар.

Четте эвес медээни өзугаар алыр-га, адакы палатага 466 депутаттарга дараазында черлерден: либеральдыг партиядан 240 депутаттар; депши-гелиг партиядан—84, барын соци-алистик партиядан—57, чөөн соци-алистик партиядан—дөрт, «Кады ажилдажыган партиядан»—үш, бичи-бичи партиялардан—беш, хамаарышпартастардан—19 депутаттар кирген. Соңгутурганнарын иштин-де—136 кижилер болза, моон мур-нунда япон агрессияга киржилгелиг турган дээш хөй-инитиниң ажил чорудулгазындан чайлатырганнар болуп турар.

Соңгудаларын болуп турарынын үезинде компартия 822540 бады-лаашкынаары алза-даа, андидемо-краттыг соңгудала хоойлузуң бол-гаш моондактаашкынаары чорудуп турганынын түңнелинде компартия адакы палатада депутаты чок бол-ган.

(СЭТА).

Ч а з а л г а

Бо чылдын октябрь 10-да үнгөн № 198 (2628) «Шын» солунуң 2-ги арында үшкү одуругуң үстүндө куду алдан шугумунда «12 хуу» дээ-нин «12 катап» деп чазап номчуур.

Ол-ла солунуң 4-ку арнында «Кыдат Улус Республика болгаш

Моол Арат Республиканың аразы-нга экономууг болгаш культурулу ка-ды ажилдакылга дугайында дугур-жулганы чарганы» деп чүдүлүң ий-ги абазынын адаандан өрү ийги шугумунда «кыдат—совет» дээнин «кыдат-моол» деп чазап номчуур.

Харысалгалы редактор О. А. ТОЛГАР-ООЛ.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕСИ: Кызыл, Шетинкин кудулузу, бажым 7. ТЕЛЕФОНАРЫ: Харысалгалы редакторнуң 3—62, харысалгалы редакторнуң орадакчынын, партижы амырдал, культура амырдал болгаш уран-чүү кандидатынын — 3—88; харысалгалы секретарының 4—98; пропаганда болгаш агитация, көдөз ажил-агый, уллетпур болгаш транспорт, чагаа кидистериниң — 3—68, иштиңи информация, бухгалтерияны—3—65.